

France Bevk

Dvajset let

Letos poteka dvajset let od priključitve Slovenskega Primorja k Jugoslaviji.

Prve dni maja to leto, ko so pod mojim oknom cvetele jablane, sem se živo spomnil prvega maja pred dvaindvajsetimi leti. Tudi tedaj so kljub novemu snegu, ki je bil na Tolminskem zapadel čez noč, cvetele jablane. Z razvito zastavo in s partizansko pesmijo smo odkorakali z gozdnatih samot v sončno Vipavsko dolino.

To je bil najlepši dan mojega življenja.

Za zmeraj so bila za menoj leta fašizma, ki se jih nerad spominjam. In za menoj meseci naporov in smrtnih nevarnosti. Pred menoj se je odpirala široka zarja svobode.

In ne samo pred menoj. Tako kot jaz so čustvovali tudi moji tovariši. In vsa dežela od visokih gora do morja. Vsi rojaki, ki so nas z radostnimi obrazi kot stare znance pozdravljali ob poti. Zaživela je tista naša pesem, ki je v trpljenju zorela in slednjič dozorela, o kateri sem govoril

v pozdravu Tolminski s Kočevskega Roga. Peli so jo skalnati vrhovi in globoke soteske, narava in ljudje. Izpolnjeno je bilo hrepenenje, ki nam je vžigalo srca od kmečkih puntov dalje.

Prekipevali smo od radosti in zanosa, grenila nas je le misel, da niso bile izpolnjene vse naše sanje. A vsi smo razumeli, da smo storili prav vse, kar je bilo v naših močeh, da bi zmagala pravičnost. In da smo nove meje, ki so nam jih začrtale koristi velikih, sprejeli s krvavečim srcem le kot odkupnino za mir v tem delu sveta.

Pred očmi so mi slavnosti priključitve pred dvajsetimi leti. Ponosno so vihrale slovenske zastave, toliko let zasramovane, v zanosu se je glasila toliko let preganjana slovenska beseda, donele toliko let prepovedane slovenske pesmi. To je bil naš veliki praznik, ki smo ga dolgo čakali in slednjič dočakali.

Odvihrale so zastave, utihnile besede zanosa, odzvenele so pesmi. Po vsakem prazniku pride delovnik, trda vsakdanjost. Tudi to pot nam ni bila prizaneseno. To ni nobeno čudo. Tako je življenje. A pri tem so me nemilo zadevale trde besede, ki so se množile na račun naše stvarnosti. Nè samo trde, a pogosto tudi krivične besede. Namerno so bile vržene v svet od nergačev - kako naj jih drugače imenujem? - ki so bili prevarani od krivih računov in govorijo iz žolča. Temu se ne čudim. Čudil bi se, če bi bilo drugače. Te besede so mi vzbujale začudenje. Začudenje in žalost, zakaj zadeta je bila moja ljubezen in vera v lepšo prihodnost. In ne samo moja, ampak tudi ljubezen in vera mnogoterih, ki z vsem srcem visijo na pridobitvah, kupljenih s težkimi žrtvami.

Naj mi odpustijo tisti, katerih negodovanje ima svoje globoke vzroke!

Njihovim potrebam bi morali s srcem in pametjo prisluhniti vsi, ki so dobre volje. Obsojam tiste, ki imajo vsega dovolj in hočejo še več. Za te se partizani niso bojevali, ampak v prvi vrsti za tiste, ki niso imeli dela ne zaslužka, a danes ga imajo. Če bi bila nevarnost, da bi morali to izgubiti, bi bili pripravljene zopet oditi v gozdove. V ponoven boj ne samo za narodno svobodo, ampak tudi za socialne pridobitve.

Ko sem to misel nekoč povedal v ožjem krogu, sem opazil rahel posmeh na obrazih. A to niso bile prazne besede, govoril sem iz srca. Prav tako kot niso bile prazne besede tovariša, s katerim sem besedoval pred nekaj dnevi. "Življenje bi dal za to," mi je rekel, "da bi bile izpolnjene vse naše sanje." Razumel sem ga. Mislil je na štiri mejnike pesnika Župančiča. Tedaj so mi zapeli na uho verzi Kajuha: "Za kar sem umrl, bi hotel še enkrat umreti..." "Bilo mi je, kakor da so spesnjeni prav za to priložnost. To sem omenil tovarišu. Premeril me je z globokim pogledom iz jasnih oči: "Da, tudi za to, kar smo dosegli, bi se izplačalo umreti..." To niso bile moje besede, a bila je moja misel v tistem trenutku. To sem hotel povedati ob dvajseti obletnici priključitve. Od samih hudih besed mi je bilo že dolgo tesno pri srcu. Zdaj mi je lažje.

